

В. М. Горбик

кандидат наук з державного управління,
генеральний директор Державного підприємства
«Спеціалізоване лісогосподарське підприємство «Київоблагроліс»

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА В МЕХАНІЗМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНО-ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНІВ

У статті розглянуто інноваційно-інвестиційну складову, як одну з основних засобів забезпечення розвитку природно-економічного потенціалу регіону та його конкурентноспроможності. Визначено основні проблеми інноваційно-інвестиційної складової в механізмі державного управління природно-економічним потенціалом регіонів та запропоновано заходи щодо усунення виявлених проблем. Обґрунтовано синергетичну парадигму дослідження інноваційно-інвестиційної складової в механізмі державного управління природно-економічним потенціалом регіонів.

Ключові слова: регіон, природно-економічний потенціал, державне управління, розвиток, інноваційно-інвестиційна складова.

Постановка проблеми. Сучасний характер реформування господарства України, новітні тенденції глобалізації та регіоналізації розвитку зумовлюють необхідність усебічного аналізу трансформації інноваційно-інвестиційного простору держави, визначення стратегічних цілей і пріоритетних напрямів його подальшої розбудови. Це вимагає дослідження регіону як важливого суб'єкта економічних відносин, координатора природно-економічного та соціально-економічного розвитку, а також каталізатора ділової активності й розгортання інноваційно-інвестиційних процесів, формування сприятливого підприємницького середовища на основі ефективного державного управління. Водночас існуючі регіональні відмінності в передумовах та факторах інноваційно-інвестиційної складової, темпах і масштабах трансформаційних процесів зумовлюють чітко виражену природно-економічну та соціально-економічну специфічність усіх складників господарського комплексу регіонів та потребують упровадження нових форм і методів державного управління їх розвитком на системній основі, застосування різних регуляторів на державному та регіональному рівнях. Усе це зумовлює необхідність глибокого теоретичного ана-

лізу сутності та тенденцій інноваційно-інвестиційного складової в механізмі державного управління, виявлення протиріч, що впливають на природно-економічний потенціал регіонів, вивчення та узагальнення сучасного теоретичного забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку, створеного світовою та вітчизняною наукою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за напрямом досліджень свідчить, що значна увага приділялась інноваційно-інвестиційним процесам та механізму їх державного управління. У науковій літературі приділялась значна увага питанням стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, проблемам формування інноваційно-інвестиційної системи в Україні присвячені праці М.П. Бутка, О.І. Гордунівського, М.П. Денисенка. Однак незважаючи на значну кількість робіт, які відображають різні аспекти даної проблеми, багато питань стосовно інноваційно-інвестиційної складової державного управління природно-економічним потенціалом регіонів, із залученням фінансового сектора, узгодженості та координування дій державного управління потребують додаткового дослідження.

Мета статті – обґрунтування теоретико-методологічних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо форму-

вання механізму державного управління інноваційно-інвестиційної діяльності в природно-економічному розвитку регіонів України та вдосконалення їх системної організації.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційно-інноваційна складова в механізмі державного управління займає провідне місце в економічній безпеці регіону, а забезпечення розвитку природно-економічного потенціалу на основі інноваційно-інвестиційної моделі потребує нарощення обсягів інвестування, що має бути включено до стратегічних пріоритетів економічної політики України. Зниження уваги щодо розв'язання проблем економічної безпеки призвело до зниження рівня інвестування в економіку, послаблення інноваційної активності та загальмувало розвиток природно-економічного потенціалу регіонів.

Інноваційно-інвестиційна сфера є одним з найчутливіших складників природно-економічного потенціалу, який здатний миттєво реагувати на дію зовнішніх та внутрішніх чинників впливу. Значення інноваційно-інвестиційного процесу в умовах трансформації економіки постійно посилюється у зв'язку з розширенням сфер інвестування, ускладненням структури та виникненням нових загроз господарювання. Механізм державного управління реалізації інноваційно-інвестиційної складової, як сукупність механізмів – ринкового, державного та інноваційно-інвестиційного партнерства, – сприяє проведенню структурної перебудови економіки регіону та країни загалом. Без забезпечення належного рівня інноваційно-інвестиційного розвитку неможливо проводити ефективну інвестиційну політику в державі.

Інноваційно-інвестиційна складова частина державного управління природно-економічним потенціалом регіонів передбачає модернізацію економіки, яка ґрунтується на впровадженні принципово нових технологій і застосуванні нових знань. Проведене дослідження дає можливість визначити пріоритетні напрями реалізації сучасної інноваційно-інвестиційної складової в забезпеченні розвитку природно-економічного потенціалу регіону. Однак в умовах кризового стану еко-

номіки України проблемою є інвестиційна підтримка інноваційних рішень. Шляхами розв'язання проблеми фінансування є: покращення інвестиційного клімату регіону; розвиток інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури; створення дієвих механізмів державного-приватного партнерства в інфраструктурному інвестуванні; розбудова системи підготовки програм і проектів для державного інвестування. Ґрунтуючись на досвіді країн, які перейшли до моделі інноваційного розвитку, інноваційно-інвестиційна складова частина державного управління на сучасному етапі повинна передбачати:

- вдосконалення законодавства України, спрямованого на активізацію інвестиційної діяльності;
- створення та забезпечення ефективного функціонування інститутів розвитку;
- становлення та розвиток індустрії прямого інвестування та венчурного капіталу;
- створення умов для залучення інвестицій на ринках капіталу через первинне публічне розміщення акцій в Україні;
- реалізація принципів державно-приватного партнерства під час реалізації інфраструктурних проектів;
- врегулювання відносин у процесі укладання, виконання та припинення дії угод про розподіл продукції, використання земельних ділянок для здійснення концесійної діяльності, посилення державних гарантій прав концесіонерів;
- державна підтримка реалізації інвестиційних програм і проектів за пріоритетними напрямами розвитку природно-економічного потенціалу регіону та України загалом;
- державна підтримка інвестиційних програм і проектів, направлених на розвиток експортоорієнтованих та імпортозаміщуваних виробництв;
- державна підтримка реалізації середньо- та довгострокових іноваційно-інвестиційних проектів, спрямованих на створення високотехнологічного та конкурентоспроможного розвитку регіону [5, с. 12].

Відмінною рисою сучасного етапу розвитку природно-економічного потенціалу регіонів України є та обставина, що він

здійснюється в умовах глобальної екологічної кризи, суть якої полягає в посиленні антропогенних впливів на всі сторони життєдіяльності людей. Масштаби цього впливу, здійснюваного без урахування системної організації взаємозв'язку суспільства і природи, такі, що спричинили зміну глобальних параметрів природного середовища, і виникла реальна загроза підриву динамічної рівноваги біосфери, що складається протягом геологічних епох. Унаслідок цього потреба переходу до екологічно орієнтованого розвитку природно-економічного потенціалу на основі здійснення екологізації виробництва на державному та регіональному рівнях набуває особливої актуальності.

Невід'ємною складовою частиною механізму державного управління в регіоні повинні бути інструменти регулювання, що передбачають не тільки заходи, спрямовані на примус суб'єктів господарювання до охорони навколишнього середовища шляхом нормативного регулювання та штрафних санкцій, а також заходи економічного стимулювання природоохоронної діяльності, заходи, що стимулюють екологічно орієнтований, науково-технологічний розвиток.

Метою розробки такого інструментарію є підвищення інноваційно-інвестиційної активності підприємств різних форм власності в області екологізації економіки регіону. Реальний процес інвестиційної діяльності щодо екологізації виробництва в регіоні, а також і для окремого господарюючого суб'єкта, слід починати з еколого-економічного аналізу антропогенного впливу промислового підприємства на навколишнє середовище, в результаті якого можна визначити стан навколишнього середовища в промисловому регіоні, а також ефективність природоохоронної діяльності промислового підприємства [2, с. 23].

Оцінка природоохоронної діяльності підприємства й екологічного стану навколишнього середовища включає аналіз охорони атмосфери, водних ресурсів, надр та земельних ресурсів, флори і фауни. В аналізі представляються: динаміка валових викидів забруднюючих речовин, динаміка викидів за видами забруднюючих речовин; порівняння фактичної кон-

центрації забруднювачів із гранично допустимою; порівняння фактичних викидів із гранично допустимими. Крім того, розглядаються показники освіти, утилізації та викидів шкідливих речовин; показники водовикористання і водовідведення; показники освіти, утилізації, розміщення, використання у виробництві відходів; показники використання земельних ресурсів і надр. У свою чергу, аналіз даних по величині природно-економічного збитку від забруднення навколишнього природного середовища повинен включати оцінку збитку від забруднення атмосфери, водойм, від порушення і забруднення надр та земельних ресурсів.

Економічний збиток, що наноситься навколишньому середовищу, є виражені у вартісній формі фактичні й можливі збитки від забруднення навколишнього природного середовища. Показник природно-економічного збитку є комплексною багатофакторною шкодою, що завдається народному господарству забрудненням навколишнього середовища регіону.

Слід зазначити, що існують різні підходи до визначення оцінки природно-економічного збитку: прямий, непрямий, аналітичний і емпіричний методи. На практиці найбільш прийнятним виявився метод укрупненої оцінки природно-економічного збитку, орієнтований на визначення прямих оцінок по спектру забруднень. Показники збитків від забруднення навколишнього середовища використовуються під час обґрунтування нормативів плати за забруднення навколишнього середовища, визначення розмірів компенсації за екологічні правопорушення, визначення потреби в інвестиціях на природоохоронні заходи [1, с. 23].

Формування інвестиційно-інноваційного розвитку лісового господарства має передбачати поступову диверсифікацію джерел інвестиційного забезпечення через формування відповідних фондів лісовідновлення не лише на загальнодержавному, а й на регіональному та місцевому рівнях. Цього можна досягти через залучення в процес відтворення лісоресурсного потенціалу коштів місцевого самоврядування, оскільки територіальні громади через співучасть у реалізації окремих лісгосподарських

та лісоохоронних проектів зможуть підвищити рівень задоволення місцевих жителів у продуктах і послугах лісу.

В.О. Полюга виступає за виділення і передачу у володіння (власність) населених пунктів земельних угідь під заліснення за рахунок коштів місцевого самоврядування з метою розширення лісоволодінь територіальних громад та задоволення їх продуктами і послугами лісу відповідно до вимог загальнодержавного і лісового законодавства; встановлення для місцевого рівня фіксованого відсотку відрахувань від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів, зокрема, це стосується плати за землі лісового фонду, які гарантовано мають спрямовуватися на відновлення лісових ресурсів і охорону довкілля [8, с. 98], а господарську діяльність у лісовому фонді мають вести спеціалізовані агрогосподарські підприємства.

Темпи інвестиційно-інноваційного розвитку лісогосподарських підприємств в умовах імплементації мораторію на експорт необробленої деревини можуть уповільнитися, оскільки значна частина постійних лісокористувачів лівову частку прибуткових надходжень отримувала за рахунок експорту лісу-кругляка. Компенсувати ці втрати суб'єкти господарювання зможуть за умови збільшення виробництва продукції з високою доданою вартістю, але для цього вони спочатку мають модернізувати виробничо-технічну базу лісопереробки та підвищити рівень комплексності використання лісоресурсного потенціалу загалом. За нинішнього інституціонального середовища інвестиційної діяльності державних лісогосподарських підприємств вирішити це завдання надто проблематично, тому інвестиційно-інноваційний розвиток лісового господарства має включати комплекс заходів державного управління, які дадуть можливість лісогосподарським підприємствам залучати достатній обсяг інвестицій [6, с. 75].

На цьому етапі розвитку продуктивних сил та поглиблення ринкової трансформації в природно-ресурсному секторі національного господарства доцільним є умонтування в реформування лісового господарства пріоритетів інвестиційно-інноваційного забезпечення розвитку державних лісогосподар-

ських підприємств відповідно до принципів сталого управління лісами та передового іноземного досвіду. Розроблена Державним агентством лісових ресурсів України Стратегія сталого розвитку та інституційного реформування лісового та мисливського господарства України до 2022 року має включати широкий спектр форм, методів та інструментів інвестиційного забезпечення процесів лісорозведення, лісовирощування, лісозаготівель, вивезення деревини, переробки деревини та утилізації відходів, а також перевірений закордонною практикою набір стимулів стосовно прискорення впровадження продуктивних та процесних інновацій в окремі ланки всього лісопродуктового ланцюга [9].

Особливістю формування інвестиційно-інноваційного розвитку лісового господарства є те, що регіони України відзначаються різним рівнем лісистості, неоднаковими умовами лісокористування, різною породно-віковою структурою лісового фонду, що вимагає максимально можливого врахування регіональних аспектів нарощення лісоресурсного потенціалу та здійснення лісогосподарського виробництва. Варто максимально мірою використати іноземний досвід у частині здійснення інноваційної діяльності, щоб мати змогу отримувати фінансові ресурси в рамках виконання вимог міжнародних природоохоронних конвенцій.

Основними цілями інвестиційно-інноваційного розвитку лісового господарства на регіональному рівні мають бути: модернізація, реконструкція та технічне переоснащення основних лісогосподарських засобів та парку виробничого устаткування лісопереробних підрозділів державних лісогосподарських підприємств; розбудова індустрії вирощування садивного матеріалу, формування сучасних селекційних комплексів, плантацій і розсадників; створення технологічних ланцюгів переробки лісосічних відходів та відходів деревообробки; модернізація техніко-технологічної та виробничої бази лісовпорядкування; комплексна модернізація системи відновлення захисних лісонасаджень та здійснення агролісомеліоративних заходів спільно із суб'єктами аграрного підприємництва.

Активізація інноваційної діяльності державних лісгосподарських підприємств потребує диверсифікації джерел інвестиційного забезпечення проектів модернізації, реконструкції та технічного переоснащення основних засобів лісгосподарського і деревообробного виробництва, а також упровадження сучасних технологій системи лісорозведення та лісовирощування. Така диверсифікація буде можливою через залучення фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, суб'єктів приватного підприємництва в межах спільної діяльності та в межах реалізації угод державно-приватного партнерства, а також через залучення коштів суб'єктів аграрного бізнесу під час проведення робіт зі створення захисних лісосмуг та здійснення інших агролісомеліоративних заходів [4, с. 6].

Інноваційно-інвестиційна стрижнева складова державного управління як організуюча, регулятивна та спрямовуюча інституціональна субстанція суспільства щодо утвердження сталого природно-економічного розвитку регіону, забезпечення його конкурентоспроможності та прогресивних структурних змін, насамперед технологічних, і є цілеспрямованою та скоординованою діяльністю органів державної влади загальнодержавного, галузевого, регіонального рівнів для впровадження комплексу заходів, спрямованих на створення системних інституціональних, економічних, аксіологічно-культурних, науково-технічних та інших засад, а також запровадження відповідних механізмів їх реалізації через залучення необхідних інвестиційних, інтелектуальних, інформаційних, матеріально-технічних, організаційних ресурсів (державних та недержавних), для стимулювання генерації та підтримки розвитку природно-економічного потенціалу на всіх рівнях та галузях економіки, але за їх переважною державною підтримкою за встановленими законодавством пріоритетними напрямками [10, с. 52].

Для утвердження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку природно-економічного потенціалу та забезпечення розширеного відтворення інноваційних процесів мають бути вирішені системні

проблеми, розв'язанням яких виступає державне управління:

- активізація інноваційних процесів у реальному секторі регіональної економіки і, зокрема, за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності, в систему їх ресурсного забезпечення має бути здійснений вагомий інвестиційний внесок за рахунок державних ресурсів;
- залучення фінансових та інвестиційних ресурсів для стимулювання генерації та розвитку інноваційних процесів;
- релевантне забезпечення інформаційними ресурсами перебігу інноваційних процесів;
- оптимізація структури центральних органів виконавчої влади та підвідомчих їм організацій у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності;
- удосконалення механізмів державного управління інноваційно-інвестиційними процесами в регіонах;
- формування інноваційної культури та мотиваційних факторів у суб'єктів інноваційної діяльності для активізації інноваційних процесів шляхом посилення їхньої рушійної сили – людського фактора [3, с. 36].

Висновки і пропозиції. Цінність інновацій як об'єктивна їх значимість зумовлена потребами й інтересами як соціального суб'єкта, так і суспільства загалом. Цінності інновацій в інтегративному інноваційному процесі, що реалізує інноваційну парадигму в масштабах країни, агрегатують її головні цінності – забезпечення сталого розвитку природно-економічного потенціалу та суспільства регіону. Ці головні цінності мають стати орієнтирами цілепокладання державної політики та державного управління й формування усвідомленої суспільством національної ідеї – технологічного та економічного лідерства регіону та країни в цілому.

Список використаної літератури:

1. Гордуновський О.І. Сучасний стан та напрями посилення інноваційної безпеки України. Фінансовий простір. 2014. № 2 (14). С. 23–29.
2. Жихор О.Б., Яворський М.С. Інноваційна політика розвитку регіону (на прикладі Львівської області). Регіональна економіка. 2007. № 1. С. 177–184.

3. Керецман В.Ю. Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти: монографія. К.: Вид-во УАДУ, 2002. С. 188.
4. Колісник Б.І. Інвестиційне забезпечення розвитку лісогосподарського комплексу: сучасний стан та пошук додаткових джерел. Інвестиції: практика та досвід. 2008. № 7. С. 3–7.
5. Кулініч Т.В., Мричко М.А. Інвестиційна привабливість України та можливі шляхи її підвищення у сучасних умовах. Науковий вісник Ужгородського університету. 2013. № 2. С. 34–41.
6. Майор О.В. Деякі проблеми ефективного розвитку лісових господарств України. Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. пр. 2005. Вип. 15.2. С. 122–125.
7. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2007. С. 399.
8. Полюга В.О. Стан та напрямки удосконалення економічного регулювання сталого лісокористування. Регіональна економіка. 2010. № 3. С. 131–138.
9. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. URL: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920&cat_id=46017&showHidden=1
10. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки: навчальний посібник. К.: Знання, 2006. С. 435.

Горбик В. М. Инновационно-инвестиционная составляющая в механизме государственного управления природно-экономическим потенциалом региона

В статье рассмотрена инновационно-инвестиционная составляющая как одно из основных средств обеспечения развития природно-экономического потенциала региона и его конкурентоспособности. Определены основные проблемы инновационно-инвестиционной составляющей в механизме государственного управления природно-экономическим потенциалом регионов и предложены меры по устранению выявленных проблем. Обоснована синергетическая парадигма исследования инновационно-инвестиционной составляющей в механизме государственного управления природно-экономическим потенциалом регионов.

Ключевые слова: регион, природно-экономический потенциал, государственное управление, развитие, инновационно-инвестиционная составляющая.

Horbyk V. Innovative-investment component in the mechanism of state management of natural and economic potential of the region

The article deals with the innovation-investment component as one of the main means of ensuring the development of the natural and economic potential of Gerion and its competitiveness. The main problems of the innovation-investment component in the mechanism of state management of the natural and economic potential of the regions are determined and measures are taken to eliminate the identified problems. The synergetic paradigm of research of innovation-investment component in the mechanism of state management of the natural and economic potential of regions is substantiated.

Key words: region, natural-economic potential, state administration, development, innovation-investment component.